

Revisionssystemet

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Sveriges revisionssystem för kontrollen i livsmedelskedjan är omfattande. Många myndigheter som utför kontroll och organisationer som utför revision är inblandade. EU-kommissionen har förväntningar på vårt system, då det gäller oberoende, kompetens, att ta tillvara på resultatet med mera.

Kommissionens förväntningar på ett revisionssystem

EU-kommissionen uttrycker sina förväntningar på ett fungerande revisionssystem i sin vägledning om tillämpning av bestämmelserna avseende revisioner som ska utföras enligt artikel 6 i förordning (EU) 2017/625.

EU-kommissionens vägledning om revision

Förväntningarna kan sammanfattas:

- Det krävs en *systematisk strategi* för revisionsprocessen, vilken ska stödjas av dokumenterade revisionsförfaranden med mera. Riskbaserade revisionsprogram som täcker alla områden ska tas fram i en öppen planeringsprocess.
- En *samordning* kan vara avgörande för att upprätthålla en *likvärdighet* i utförandet, bedömningar och hantering av resultat med mera.
- Revisionssystemet och revisorerna bör vara *opartiska* och *oberoende* i förhållande till den verksamhet som revisionen avser. Det bör heller inte föreligga någon intressekonflikt.
- Medlemsstaterna bör se till att de behöriga myndigheterna har de befogenheter, *resurser* och *bemyndigande* som krävs för att inrätta, tillämpa och upprätthålla ett *effektivt* revisionssystem.
- *Transparens*, öppenhet och insyn är viktigt för att underlätta spridning av information, särskilt goda exempel men även förbättringsområden.
- Det finns krav att ställa på revisorns *kompetens* bland annat om revisionsförfaranden, tekniska kunskaper samt erfarenhet av revisioner. Kompetens och erfarenhet är viktiga parametrar då det gäller likvärdighet och effekten av revisionerna, det vill säga att kontrollverksamheten förbättras och utvecklas.
- *Revisionsresultaten* bör tas om hand i medlemsstaterna och beaktas vid framtagande av kommande revisionsprogram och vid översyn av NKP och *goda exempel bör lyftas fram* och spridas inom kontrollsystemet. Revisionerna är en viktig pusselbit i arbetet med ständiga *förbättringar i kontrollen*.

Organisationer som utför revision

Den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan omfattar alla stadier i produktions-, bearbetnings-, distributions- och användningsleden och alla områden som beskrivs i förordning (EU) 2017/625, det vill säga animaliska biprodukter (ABP), djurhälsa och smittskydd, djurskydd, ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, foder, gränskontroll, livsmedel, veterinärmedicinska preparat och restsubstanser, växtskadegörare samt växtskyddsmedel.

Kontrollen utförs av flera olika myndigheter: Jordbruksverket, Livsmedelsverket, länsstyrelser, kommunala kontrollmyndigheter, Förvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) och Kemikalieinspektionen (KEMI). Se NKP-webben.

NKP-webben

Även när det gäller revisioner av kontrollen så utförs den av flera olika organisationer. Fortsättningsvis på denna sida beskrivs endast de revisioner som utförs på myndigheternas livsmedelskontroll, inklusive i förekommande fall ABP, djurhälsa och smittskydd, djurskydd, ekologiska livsmedel, gränskontroll och veterinärmedicinska preparat.

Idag utförs revisionerna av myndigheter men det finns inget krav på att det ska vara en myndighet. Det skulle kunna vara en annan aktör, till exempel ett företag som utför revisionerna. På dessa sidor används i allmänna ordalag "den organisation som utför revisioner".

Livsmedelsverkets revisioner

Livsmedelsverket utför revisioner dels av myndighetens egen kontrollverksamhet och dels av den livsmedelskontroll som utförs av länsstyrelserna.

Länsstyrelsens revisioner

Länsstyrelserna har fram till och med 2021 utfört revisioner av de kommunala kontrollmyndigheternas livsmedelskontroll. För närvarande pågår diskussion mellan berörda departement, SKR och länsstyrelserna om bemyndigande och om hur revisionerna ska finansieras. Tills vidare har länsstyrelserna pausat sina revisioner av kommunala kontrollmyndigheter.

Bemyndigande och avtal

Livsmedelsverket får på begäran utföra revisioner av sådan kontroll hos länsstyrelsernas och andra statliga myndigheter som avses i förordning (EU) 2017/625 artikel 6, enligt 8 a § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket. Ett avtal finns sedan 2021 om att Livsmedelsverket utför revision av länsstyrelsernas kontroll av primärproducenter.

Samordning av revisionssystemet nationellt och inom EU

Med många organisationer som utför revision både inom Sverige och EU, behövs en samordning för att få likvärdighet och samsyn i hela systemet. Denna utförs nationellt av Livsmedelsverket och av Nationell revisionsgrupp, se nedan. För samordningen inom EU finns ett gemensamt nätverk som Sante F driver.

Livsmedelsverkets arbete med samordning och stöd av revisionerna

Livsmedelsverket ansvarar för samordning av arbetet med revisioner inom livsmedelskontrollen, i enlighet med 3 b § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket. Samordningen är en förutsättning för en likvärdig revision i hela landet. I samordningen ingår bland annat:

- vägledning för hur revision ska genomföras
- utveckling av metoder för revision
- årlig uppdatering av det femåriga revisionsprogrammet
- stöd och råd till länsstyrelsernas revisorer i frågor om revisionsmetodik
- rapporter och åtgärdsplaner
- sammanställning av resultaten från revisioner i en årlig revisionsrapport
- genomförande av årliga så kallade revisionsdagar där revisorer och sakkunniga inom revision av kontrollen i livsmedelskedjan möts för information, erfarenhets- och kunskapsutbyte.

Nationell revisionsgrupp

Förutom den samordning Livsmedelsverket gör sker vissa delar av den nationella samordningen inom ramen för Nationell revisionsgrupp.

På uppdrag av regeringen bildades 2013 en samrådsgrupp för revisioner i livsmedelskedjan med Livsmedelsverket som ordförande. Gruppens syfte är att ge råd och stöd i revisionsarbetet. Den är också en plats för informations- och erfarenhetsutbyte samt kompetens- och metodutveckling. I gruppen finns representanter för Livsmedelsverket, Jordbruksverket, FIHM, länsstyrelserna och de kommunala kontrollmyndigheterna inklusive SKR.

Gruppen har sedan den bildades arbetat med förbättringar i revisionssystemet och verkar för ett heltäckande revisionssystem. Gruppen har också formulerat nationella mål för det svenska revisionssystemet. Under 2019 genomfördes på Nationell revisionsgrupps initiativ en kompetenskartläggning (se avsnitt nedan) i revisionssystemet med syfte att få ett underlag för utvecklingen av kompetenskriterier för revisorer och sakkunniga i systemet.

Nationella revisionsmål

Revisionsnätverket inom EU

Sverige ingår i ett EU-nätverk (NAS, National Audit System network) för revision av kontrollmyndigheter, vilket består av representanter från alla medlemsstater och ofta även från Norge, Island, Schweiz och EFTA.

Nätverket träffas regelbundet för att utbyta erfarenheter om tillämpningen av revisioner. Under mötena identifieras principer för bra arbetssätt. För att sprida informationen skrivs referensdokument som inte är rättsligt bindande men som kan användas som vägledning i myndigheternas arbete. Nätverket deltar också i arbetet med kommissionsvägledningar och BTSF-kurser (Better Training for Safer Food).

Referensdokument

Arbetet i nätverket förmedlas till Nationell revisionsgrupp och används i utvecklingsarbetet.

Se resultatet från revisionerna

Resultatet av varje enskild revision sammanfattas i en revisionsrapport som delges den reviderade kontrollmyndigheten. Resultatet från samtliga utförda revisioner av kontrollen längs livsmedelskedjan sammanställs och redovisas i olika sammanhang.

Livsmedelsverket sammanställer varje år resultatet av länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner. Denna sammanställning är i sin tur ett viktigt underlag då slutsatser dras och förbättringsområden identifieras i den rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan som skickas till EU-kommissionen, Livsmedelsverkets rapport om Sveriges livsmedelskontroll, samt till rapporten "Livsmedelskontrollen – Utveckling, brister och förbättringsförslag", som skickas till Näringsdepartementet. Sammanställningen används även för återkoppling till länsstyrelserna.

PM 2024 - Revision av den offentliga livsmedelskontrollen 2023

S 2024 nr 2 - Revision av länsstyrelsernas offentliga kontroll i livsmedelskedjan 2023

Rapport Revision av den offentliga kontrollen i primärproduktionen 2021

Rapport Revision av den offentliga livsmedelskontrollen i leden efter primärproduktionen 2021

PM Revision av Sveriges livsmedelskontroll 2020

Rapporten Revision av Sveriges livsmedelskontroll 2019

Öppenhet, insyn och oberoende

Revisionerna omfattas av krav på öppenhet och insyn. I Sverige tillförsäkras en del av öppenheten bland annat i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen (1949:105) och i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Myndigheter har bland annat en skyldighet att föra register över allmänna handlingar, som revisionsrapporter, se 5 kap. 1 § Offentlighets och sekretesslagen). Inkomna eller upprättade handlingar inom livsmedelskontrollen är normalt allmänna handlingar som är offentliga. Se även revisionsområde Öppenhet.

Öppenhet

Det bör vara full öppenhet mellan den organisation som utför revisionen och kontrollmyndigheten, även om det inte är en myndighet som utför revisionen. Att se till att revisionsprocessen är öppen för andra intressenter kan främja förtroendet för revisionerna och hjälpa till att sprida information, särskilt utbyte av goda exempel.

Revisorerna ska vara opartiska och oberoende i förhållande till den verksamhet de reviderar och det får inte föreligga någon intressekonflikt. Inför en revision bör en diskussion kring oberoende föras. Regler om jäv finns i förvaltningslagen. Vid en eventuell jävsituation kan det bli aktuellt med byte av deltagare i revisionsgruppen till exempel genom att en revisionsledare från en annan organisation, som länsstyrelse eller vid Livsmedelsverket, utför revisionen. Se även revisionsområde Opartiskhet.

Opartiskhet

Oberoendet måste hanteras på alla nivåer. Den organisation som utför revisionen och dess revisorer får inte vara föremål för onödig påverkan eller ha en intressekonflikt som kan påverka antingen revisionsprocessen eller enskilda revisioner. Organisationen bör till exempel inte vara delaktig i att leda eller övervaka kontrollsystemen som granskas.

Den organisation som utför revisionerna bör också ha tillräckligt kvalificerad och kompetent personal, finansiering, infrastruktur och andra resurser som behövs för att genomföra revisionsprogrammet.

Läs mer om oberoende via länken.

Independence and Independent Scrutiny - Icke bindande referensdokument av revisionsnätverket vid Sante F, om oberoende och oberoende granskning av revisionssystemet

Oberoende bedömningar av revisionssystemet

Det svenska revisionssystemet granskas och bedöms regelbundet av olika parter. Under de senaste åren har det granskats dels av Sante F (2017) och dels via ett samarbete mellan de nordiska länderna om oberoende granskning. När tredje land granskar Sveriges kontrollsystem i samband med godkännande av Sverige som exportland ställs ibland frågor om revisionssystemet och resultaten av revisionerna efterfrågas.

Sante Fs revisioner av Sverige

Nordiskt samarbete om oberoende granskning av revisionssystem

Sverige, Finland, Norge, Danmark och Island samarbetar om oberoende granskning av revisionssystemen i länderna. Samarbetet startade som ett projekt 2016 och omfattar alla länderna men ännu inte alla kontrollmyndigheter inom länderna.

En särskild nordisk instruktion har tagits fram för arbetet. Granskningen innebär att revisorer från två av länderna tillsammans granskar ett av de övriga länderna. Det nordiska samarbetet är också en åtgärd av en rekommendation som Sante F gav efter sin granskning av Sveriges revisionssystem 2017.

Revisionsgruppen och dess kompetens

Revisionerna utförs av en revisionsledare och eventuellt ytterligare revisorer eller sakkunniga som tillsammans bildar en revisionsgrupp. Sakkunniga är personer med specialkompetens inom en process, anläggningstyp eller produktionsinriktning, ett revisionsområde eller en lagstiftning. En sakkunnig kan vara en person från den egna organisationen eller från en annan kontrollmyndighet som arbetar med livsmedelskontroll.

Den organisation som utför revisionerna ska säkerställa att den har tillräckliga personella resurser med rätt kompetens. Revisionsgruppen bör ha kompetens inom följande områden:

- Allmänna kunskaper, som revisionsprinciperna, revisionsförfaranden och metoder, samt ledarskaps- och organisationsfärdigheter.
- Aktuell lagstiftning för livsmedelsföretagen.
- Tekniska kunskaper om aktuella livsmedelsprocesser och relevanta faror.
- Kännedom om kontrollmyndigheters verksamhet och den lagstiftning som styr denna.

Jämför även med revisionsområdena Kontrollpersonal och Kompetens.

Kontrollpersonal

Kompetens

På uppdrag av Nationell revisionsgrupp utförde Livsmedelsverket 2019 en kompetenskartläggning av dem som på olika sätt arbetar med revision enligt förordning (EU) 2017/625 och deras chefer. Syftet var att få en samlad bild av kompetensbehovet inom revisionssystemet, så att Nationell revisionsgrupp kan förbättra stödet till kompetensutvecklingen. Resultatet av kartläggningen beskrivs tillsammans med kompetenskriterier i rapporten:

L 2021 nr 04 - Kompetensutvecklingsbehov i det svenska systemet för revision av kontrollen livsmedelskedjan

Viktiga komponenter när revisionsgruppen sätts samman är erfarenhet av revisioner liksom personliga egenskaper, utbildning och arbetslivserfarenhet. Tillgång till juridisk kompetens kan också behövas. Vid många revisioner behöver en sakkunnig anlitas, det vill säga en person med särskilda kunskaper om ett visst sakområde, revisionsområde eller en viss anläggningstyp. Det gäller framförallt när revisionen omfattar en skuggkontroll.

Sprida goda exempel

Revision är ett viktigt verktyg för att identifiera brister och möjligheter till förbättring hos den enskilda kontrollmyndigheten och i hela Sveriges kontrollsystem. Revision ger en oberoende utvärdering av verkningfullheten och lämpligheten för kontrollerna att uppnå målen med lagstiftningen. Därför bör revisionsresultat göras tillgängliga för alla kontrollmyndigheter för att hjälpa dem att utveckla och förbättra sina kontrollsystem liksom att NKP kan utvecklas.

Vid revisionerna kommer ofta goda exempel fram på hur en verkningfull och lämplig kontroll för att nå målen kan bedrivas. Dessa goda exempel bör skrivas in i revisionsrapporten så de kan spridas till andra kontrollmyndigheter. Det kan ske via till exempel länsmöten, samverkansträffar, Livstecknet eller liknande.

Utveckling

Det revisionssystem vi har idag är resultatet av flera års utveckling med successiva åtgärder för att täcka alla delar av kontrollen och säkerställa ett enhetligt utförande.

Viktiga delar i utvecklingen är de olika samordningsfunktionernas insatser, sammanställning och analys av revisionsresultatet och utvärdering av hur vi utför revisionerna, kompetenskartläggning samt de nationella mål som Nationella revisionsgruppen har fastställt.

Nationella revisionsmål

Revisionsresultaten användas vid prioriteringar i kommande års revisionsprogram. En annan del i utvecklingen av revisionssystemet är den input som kommer via EU-nätverket och det nordiska arbetet om oberoende granskning.

Riskbaserat revisionsprogram

Senast uppdaterad 3 juni 2024 Ansvarig grupp SUS_UT